Akdeniz'de petrol arama çabası 1974 yılına kadar uzanıyor

Akdeniz'de 'sanal' petrol oyunu

Rum yönetiminin hedefi Akdeniz'in altından petrol ya da doğal gaz çıkarmak değildi. Rumların asıl amacı komşu ülkeler ile 'Münhasır Ekonomik Bölge' anlaşması yapmak ve Türkiye'yi hem Doğu Akdeniz'den koparmak, hem de Ankara'nın komşu başkentler ile sorun yaşamasını sağlamak.

Bahadır Selim DİLEK

ANKARA - Ortadoğu'da ABD'nin gösterdiği **"çaba"** ile giderek alevlenen petrol kavgası - Rumların girişimiyle - Akdeniz'e de taşınmış durumda. Güney Kıbrıs'ta **Dimitris Hristofyas**'ın başkanlık koltuğuna oturmasından sonra bütün dikkatleri olası siyasal açılımlara çevirse de, Rum yönetiminin Akdeniz'de petrol üzerinden diplomasi yürütme çabasından vazgeçmemiş olması, potansiyal gerginliklere zemin olmayı sürdürüyor.

Rumlar, son yıllarda büyük bir gizlilik içinde Doğu Akdeniz'de petrol araştırmaları yapıyorlar ve konuyu hep deniz altındaki petrol ve doğal gaz rezervleri üzerine çekmeye çalışıyorlar. 2004 yılındaki referandumun ardından dönemin Kıbrıs Rum Yönetimi Dışişleri Bakanı **Nicos Rolandis** bir konuşmasında, Kıbrıs adasının çevresindeki petrol yataklarında Körfez ülkelerinden Umman'daki rezervlere eşdeğer petrol varlığı olduğunu söylemişti.

İşte bu açıklamayla Rum yönetimi Doğu Akdeniz'de yeni bir kriz politikası uygulayacağının da ilk sinyallerini vermiş oluyordu. Bir anda bu rezervin ekonomik büyüklüğünün 400 milyar dolar civarında olduğu söylentileri ortada dolaşmaya başladı. Rumların iddialarına göre, Norveç petrol arama şirketi PGS Jeofizik, Kıbrıs adasının batısında, güneyinde ve güneybatısındaki 70 kilometrekare alanda iki boyutlu sismik araştırmasını tamamlayıp ilk etapta 400 milyar dolar değerinde 8 milyar varillik petrol rezervi tespit etmişti. Bu, bölgedeki dengeleri önemli ölçüde değiştirecek miktarda bir rezerve işaret ediyordu.

8 milyar varil çok uluslu petrol şirketlerinin ilgisini çekmek için yeterli bir miktardı. Ancak Akdeniz'deki petrole ilişkin yine de kuşkular vardı. Söz konusu petrolun çıkarılma ve işletme maliyeti, yani bir şirketin yatırım yapmasına değer olup olmadığı bilinmiyordu. Yeterli araştırma ve maliyet hesabı yapılmadığı için kesin bir görüş oluşturulamıyordu. Mevcut durumun krize dönüştürülmesinde ve dünya kamuoyunun önüne çıkarılmasında Rum kesiminde geçen ay yapılan seçimler de önemli ölçüde etkili olmuştu. Rum politikacılar için **"Akdeniz'teki petrol"** itinayla kullanılacak bir iç politika malzemesiydi.

Rumların manevrası...

Aslında Rumlar Mısır'la 2002 yılında başlattıkları görüşmelerini üç yıl önce bitirmişler ve 2005 yılında, yani Annan Planı'nın halkoyuna sunulmasından bir yıl sonra, iki ülkenin Akdeniz'de ortak petrol arama yapması ve birlikte çalışması konusunda bir anlaşması imzalamışlardı. Arkasından benzer bir anlaşmayı Lübnan ile de yaptılar. Rumlar halen Şam yönetimi ve Libya ile de temas içindeler.

Onlarla da aynı anlaşmaları yapmayı planlıyorlar. Rum yönetimi 26 Ocak 2006 tarihinde bir kararnameyle Kıbrıs Adası'nın karasularını 13 petrol bölgesine ayırdı ve işi resmiyete döktü. Aslında Rumlar bir taşla iki kuş vurmak istiyordu. Hem Türkiye'nin ekonomik olarak Doğu Akdeniz ile ilişkisi kesilecek, hem de petrol ve doğalgaz terminali durumuna gelen bölgenin denetimini büyük ölçüde eline geçirecekti. Bu gelişmeler, Türkiye'nin Kıbrıs'taki uluslararası antlaşmalardan doğan haklarından vazgeçmemesi için bir zorunlu neden daha oluşturdu. Çünkü Kıbrıs'ın çevresindeki bölgenin büyük bir kısmındaki denizaltı kaynakları uluslararası hukuka göre Türkiye'ye aitti. Ancak Rum yönetimi arkasına AB desteğini de almıştı.

Türkiye araştırma gemisi bulamadı

Ankara, Rumların oyununa klasik diplomasi ile yanıt verme çabası içine girdi. Norveç Büyükelçisi **Cecilie Landsverk** Dışişleri'ne çağrıldı. Kendisine Kıbrıs Rum kesiminin adanın tümünü temsil etmediği ve verdiği ruhsatların hükümsüz olduğu görüşü iletildi ve **"Norveç şirketine ait gemilere** 'Ruhsatsız çalışıyor' **işlemi uygulanacak"** mesajı verildi. Uygulamada da adım atılması kararlaştırıldı ve Bakanlar Kurulu, Doğu Akdeniz'de 4 bölgede sismik araştırma yapması için Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na (TPAO) yetki verdi.

Ancak bu yetki ile birlikte Türkiye, **"araştırma gemisi"** kriziyle karşı karşıya kaldı. Ne yazık ki Türkiye, çevresindeki denizlerde yabancı şirketlerin yardımı olmaksızın araştırma yapamıyordu. Bunun en önemli nedeni ise Türkiye'nin araştırma gemisinin olmamasıydı. İşte bu skandal durumda Akdeniz'de yaşanan petrol arama gerginliği ile gün yüzüne çıkmış oluyordu.

Türkiye gemi olmadığı için Akdeniz'de eyleme geçemedi. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) 60 milyon dolara mal olacak gemiye onay vermediği için Rumlar'ın petrol ve doğalgaz aramaya hazırlandığı bir sırada hazır gemisi olmayan Türkiye'nin eli kolu bağlandı.

Yunanistan'la yaşanan krizde, Ege'de petrol arayarak efsaneleşen ünlü **"Hora"** gemisi de müzelik olduğundan Ankara'nın, **"Biz de ararız"** resti birden bire havada kalıverdi.

Rumların asıl hedefi

Rum yönetiminin hedefi Akdeniz'in altından petrol ya da doğalgaz çıkarmak değildi. Rumların asıl amacı komşu ülkeler ile **"Münhasır Ekonomik Bölge"** anlaşması yapmak ve Türkiye'yi hem Doğu Akdeniz'den koparmak, hem de Ankara'nın komşu başkentler ile sorun yaşamasını sağlamak.

Öte yandan Akdeniz kapalı bir deniz olduğu için kıyıdaş ülkelerin münhasır ekonomik bölgeleri ile kıta sahanlıkları örtüşüyor. Aslında Rumların üzerinde hak iddia etiği deniz yetki sahaları, petrol yatakları ile ilgili değil. Rumlar, Türkiye'nin Doğu Akdeniz içindeki münhasır ekonomik bölgesini ortadan kaldırmak istiyor. Rumların petrolün arkasına saklanarak yaptığı bu tür girişimlerden beklentisi, çevre ülkelerle münhasır ekonomik bölge anlaşmaları yapmak. Sonrasında ise denizdeki haklarını kıyıdan 200 mil açığa kadar uzatmak.

İşte bu noktada sorulması gereken önemli bir soru da Rumların ileri sürdüğü gibi bölgede petrol varsa, bunun nasıl çıkarılacağı konusu... Ortaya atılan iddialara göre Kıbrıs ile Mısır arasında, Kıbrıs adasının 50 deniz mili uzağında ve deniz tabanının yaklaşık 2 kilometre altında zengin petrol yatakları bulunuyordu. Peki, dünya üzerinde halen kullanılmakta olan mevcut teknoloji

ile denizin tabanının 2 bin metre altında petrol aramak olası mı? Bu soruya **"evet"** yanıtını vermek oldukça güç.

Halen kullanılmakta olan teknoloji, deniz yüzeyinden sadece 2 bin metre derinde bulunan petrolü çıkarabilecek düzeyde. Karada ise bu 3 bin civarında. Bunun en önemli örneği ise ABD'nin doğu kıyısında bulunuyor. ABD'nin çok derin olamayan Louisiana sahillerinde en fazla 2 bin 440 metreden petrol çıkarılabiliyor. Dünyada bu güne kadar kurulabilmiş en derin yerdeki deniz platformu bin 880 metre. Daha derin yerlere petrol platformu kurulması söz konusu olmadı.

Ancak, Rumların petrol üzerinden diplomasi yürütme çabası, bölgede hiç petrolün bulunmadığı veya saptanmış olan petrol yataklarının işletilemeyeceği anlamına da gelmiyor. ABD kaynaklı bir petrol arama şirketinin 1960 - 1974 yılları arasında Geçitkale havaalanının güneyinde bir kuyusunun, Gazi Magusa doğusundaki açık denizde de bir petrol kulesinin bulunduğu biliyor.

1974 Barış Harekâtı sırasında karadaki kuyu beton ile kapatılmış. Denizdeki kule ise sökülerek götürülmüş. Yani, adada petrolün var olduğu uzun yıllar önce biliniyordu.

Bunların yanı sıra Türkiye ile Kıbrıs adası arasındaki bölgede 1974 Barış Harekâtı'ndan hemen önce petrol arama ve çıkarma çalışmaları da yapılmış. Sismik haritalar çıkarılmış ve dönemin Kıbrıs hükümeti de, 1974 Barış Harekâtı öncesinde çok uluslu büyük şirketlere petrol arama izinleri vermiş. Dönemin Kıbrıs Meclisi de 20 Temmuz'dan birkaç gün önce petrol bulunması halinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin çıkarlarını güvence altına alan birtakım yasalar geçirmiş. Söz konusu yasalar şunlardı:

- 22 Mart 1974 tarihli 5/74 sayılı, Kıbrıs karasal kıta sahanlığına ilişkin sözleşmeyi onaylayan yasa;
- 5 Nisan 1974 tarihli 8/74 sayılı, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin karasal kıta sahanlığına arama ve istifadeyi öngören yasa;
- 28 Haziran 1974 tarihli 25/74 sayılı, petrol arama ve çıkarma konusunda yeni direktifleri belirleyen yasa.

Yani, dönemin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yöneticileri, çok uluslu şirketleri bölgeye çekmek için çaba içine girmişlerdi. Amaçları, çok uluslu sermayeyi arkalarına alarak olası bir Türk müdahalesinin önüne geçmek miydi yoksa gerçekten petrol çıkarılmasını mı istiyorlardı? Bu sorunun yanıtı hiçbir zaman verilemedi. Ancak bugün oynadıkları oyun dikkate alındığında, bu kez yine benzer bir senaryonun yinelenmekte olduğu hemen göze çarpıyor. Petrolun varlığı ve miktarı kuşkulu olsa bile önemli bir diplomatik enstrüman olarak kullanılıyor.

Özellikle 25/74 sayılı yasada, **"karasal kıta sahanlığı da dahil olmak üzere Kıbrıs"**ın her neresinde olursa olsun, bulunacak petrolün Kıbrıs Cumhuriyeti'ne ait olduğunu'nun vurgulanması, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin devamı olduğunu ileri süren Rum yönetiminin şimdi elini güçlendirmiş oldu.

Denktaş dikkat çekmişti

Petrolün koz olarak kullanılması durumu, Rumlar kadar KKTC için de geçerli. KKTC'deki petrolün varlığını ve yabancıların bu rezervlere sahip olma iddialarını en çok dile getiren kişi KKTC'nin eski Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı **Serdar Denktaş**.

Kıbrıs adasının etrafında dünyanın en zengin petrol rezervleri olduğunu ileri süren Serdar Denktaş, AB ve ABD'nin bu petrol kaynaklarını kendi kontrollerine almak istediğini, bu nedenle Annan Planı'nın kabul edilmesi için uğraş verildiğini açıklamıştı. Ancak Serdar Denktaş'ın bu açıklamaları o dönemde fazla yankı bulmamıştı.

Annan Planı Kıbrıs'ın tüm doğal kaynaklarının **"ortak devletin"** denetimine verilmesini öngörüyordu. Denktaş'ın şu sözleri dikkat çekiciydi:

"Yaklaşık bir buçuk yıl kadar önce, Kıbrıs'ın kuzeyinde Girne - İskenderun arasında ve güneydoğuda; Kıbrıs - Suriye - Lübnan - İsrail - Mısır arasındaki bölgede dünyanın en zengin gaz ve petrol yataklarının olduğu ortaya çıktı. AB ve ABD Kıbrıs adasının tümünü AB'nin içine almak suretiyle, derhal, Doğu Akdeniz'deki petrol ve gaz rezervlerimizin tümünü kontrol altına almaya çalışıyor. Bunu yaparken de hem Türkiye'yi bu rezervlerin uzağında tutabilmek, hem de başlatmış oldukları çalışmalara uluslararası hukuk kılıfı uydurma çabası içersindeler."

Yani, Serdar Denktaş, Türkiye'nin bölgeden dışlanması yönünde oynanmakta olan oyunu da açık bir dille ortaya koymuş oluyordu.

Hristofyas'ın seçilmesinden sonra görüşmeler için diplomatik hareketlilik sürerken, her ne kadar **"sanal petrol krizi"** ötelenmiş gibi görünse de, bu koz Rum yönetiminin elinde her an harekete geçirilebilecek şekilde hazır tutuluyor. ■

Rumların üzerinde hak iddia etiği deniz yetki sahaları, petrol yatakları ile ilgili değil. Rumlar, Türkiye'nin Doğu Akdeniz içindeki münhasır ekonomik bölgesini ortadan kaldırmak istiyor. Rumların petrolün arkasına saklanarak yaptığı bu tür girişimlerden beklentileri, çevre ülkelerle münhasır ekonomik bölge anlaşmaları yapmak ve sonrasında ise denizdeki haklarını kıyıdan 200 mil açığa kadar uzatmak.